

Circulaire economie kan rem op werkelijke duurzaamheid zijn

www.trouw.nl
november 16de, 2017

Over de circulaire economie zijn vele artikelen geschreven, onlangs nog in Trouw. Essentieel aspect hierbij is zó produceren dat bij recycling grondstoffen en onderdelen weer makkelijk herbruikbaar zijn. In hun optimisme toeteren de groene groeiers over 'de kracht van circulair'. Maar in een circulaire economie blijven productie en verbruik van producten in principe op een even hoog niveau als nu het geval is. Hoog tijd om dieper te graven.

Niet zo lang geleden riep premier Rutte ons op tot meer consumeren. Verbruik is in de huidige economie nodig, want bedrijven moeten hun producten kwijt die zij voortdurend moeten maken. Waarom voortdurend? Omdat bedrijfsinvesteringen en -leningen geld moeten opbrengen. En het geld is de dominante productiefactor. Trekt dat zich terug, dan kan het bedrijf sluiten. Er is groeidwang ontstaan die leidt tot produceergeweld, waar de biosfeer, ons fragiele huis, steeds meer onder lijdt.

Het gaat erom het geld te temmen en van heerser weer dienaar te maken

Maken we in dit dwangstelsel de materiaalstroom meer circulair - niks aan de hand. Integendeel, er wordt langer gedaan met grondstoffen. De greep van het kapitaal op de bedrijvigheid gaat gewoon door, evenals zijn accumulatie oftewel zijn macht. Het produceren blijft, geldgestuurd, doorrazen. Dus het verbruik moet ook aangejaagd blijven. Alles en iedereen is de gevangene van dit systeem, de ondernemer voorop.

Om onze biosfeer te herstellen moeten we de hele economische context veranderen en ons bevrijden van de groeidwang. Een kwarteeuw geleden schreven enkele economen en ik hier al over, maar pas met de financiële crisis kregen we de wind in de zeilen. Het gaat erom het geld te temmen en van heerser weer dienaar te maken. Dus ook minder mobiel. De geldschepping is nu in discussie en complementaire geldsystemen zien we hier en daar op lokaal niveau ontstaan. Mensen gaan over tot delen, repareren en minder kopen.

In de huidige context blokkeert de circulaire economie de weg naar echte duurzaamheid. Die weg betekent namelijk: veel minder maar degelijker produceren en langer doen met consumptiegoederen en machines, gebouwen en andere kapitaalgoederen. Vervolgens uitgebreid repareren, aanpassen en hergebruiken. In laatste instantie is er dan pas de re-upcycling. Als er dan bij de productie al rekening is gehouden met deze slotbewerking, des te beter.

Onze ecologische voetafdruk is schandalig groot. Om de biosfeer niet langer te beschadigen, moet de economie drastisch gekalmeerd worden. Die (weldadig!) gekrompen economie wordt dan niet langer gekenmerkt door aanbod, ja opdringing, maar is gericht op een verantwoorde, beheerste vraag. Het bedrijfsleven wordt daarbij bevrijd van de geldgedreven groeidwang, zodat het soepel en intelligent kan functioneren. Dat gaat veel verder dan 'verantwoord ondernemen', wat zich in de huidige context toch maar beperkt kan ontwikkelen.

Waar de vraag elastisch is en de opbrengst dus schommelt, zijn er goede oplossingen voor zowel de beloning van de kapitaalverschaffers als die van het personeel, namelijk fluctuering en betaalde nevenbanen. Kapitaal is dan ondergeschikt en minder mobiel gemaakt, terwijl voor de werkers de vastebaan-zekerheid wordt vervangen door inkomenszekerheid (NB: veel vraag is níet elastisch en behoeft gewone, continue banen).

We moeten ons bewust worden van de vreemde economische gevangenis waarin we geraakt zijn en voorbij de tralies gaan denken. Nuttig als ook in de discussie over de circulaire economie een stap in die richting gemaakt wordt.

Lees meer opiniebijdragen van lezers en columnisten op trouw.nl/opinie.

Lees ook: [De circulaire economie bloeit nog niet](#)